

қондирган тақдирдагина эришиш мумкин.

Ҳисса принципи кўчмас мулк объектининг фойдалилиги (ва ўз навбатида унинг қиймати) ҳар бири ўз аҳамиятлилик коэффицентига эга бўлган омиллар тўплами билан аниқланишини назарда тутди.

Бундан ташқари бўлиш принципи ҳам мавжуд. Унинг моҳияти қуйидагича: кўчмас мулкнинг таркибий қисмлари, шунингдек унга бўлган ҳуқуқлар манфаатдор томонлар учун максимал фойда келтирадиган тарзда бўлиниши мумкин. Бўлиш қуйидаги жиҳатларда ўзини намоён бўлиши мумкин:

- мулк ҳуқуқлари бўйича;
- эгаллик қилиш ҳуқуқлари бўйича [4].

Бозор иқтисодиётининг бошқа барча тармоқларида бўлгани каби, кўчмас мулк объектининг нархи ҳам объектга бўлган истеъмол бозоридаги мавжуд талаб кўрсаткичларига бевосита боғлиқ. Аммо бу кўчмас мулкнинг қийматига таъсир қилувчи ягона омил эмас: бу ерда рақобат ҳам алоҳида аҳамиятга эга, айнан унинг натижасида сотувчилар потенциал харидорларнинг манфаатдорлигини таъминлаш учун тўғри нарх сиёсатини олиб боришга мажбур.

Ўтган йилларда амалга оширилган кўчмас мулк объектларини баҳолаш фаолияти уни республика иқтисодиётини ислоҳ қилиш моделининг ўзига хос хусусиятлари ва хорижий мамлакатларда баҳолаш ишларининг кўп йиллик тажрибасини инобатга олувчи мустақам услубий асосда ривожлантириш зарурлигини тақазо этади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Алимов Р.Х., Беркинов Б.Б., Кравченко А.Н., Ходиев Б.Ю. Кўчмас мулкни баҳолаш: ўқув қўлланма/ С.С.Ғуломов таҳрири остида. –Т: «Фан», 2005. -165 б.

2. Асаул А.Н. Оценка объектов недвижимости [Текст]: учебник / В.Н.Старинский, М.А.Асаул, Е.В.Грахова/ Под ред. А.Н.Асаула. - М.: Проспект. 2018. - 384 с.

3.Иванова Е.И. Оценка стоимости недвижимости [Текст]: учебник / Е.И.Иванова. - М.: Кнорус, 2021.-344 с.

4. Оценка недвижимости [Текст]: Учебник / Под ред. А.Г.Грязновой. М.А.Федотовой. - М.: Финансы и статистика, 2019. - 528 с.

МАКТАБ ТАЪЛИМИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШДА ЎҚИТИШ ВА ЎРГАТИШНИНГ ЎЗАРО БОҒЛИҚЛИГИ

Шахобиннова Малоҳат Зайнилобиддин қизи
Тошкент давлат иқтисодиёт университети
dildorau411@gmail.com

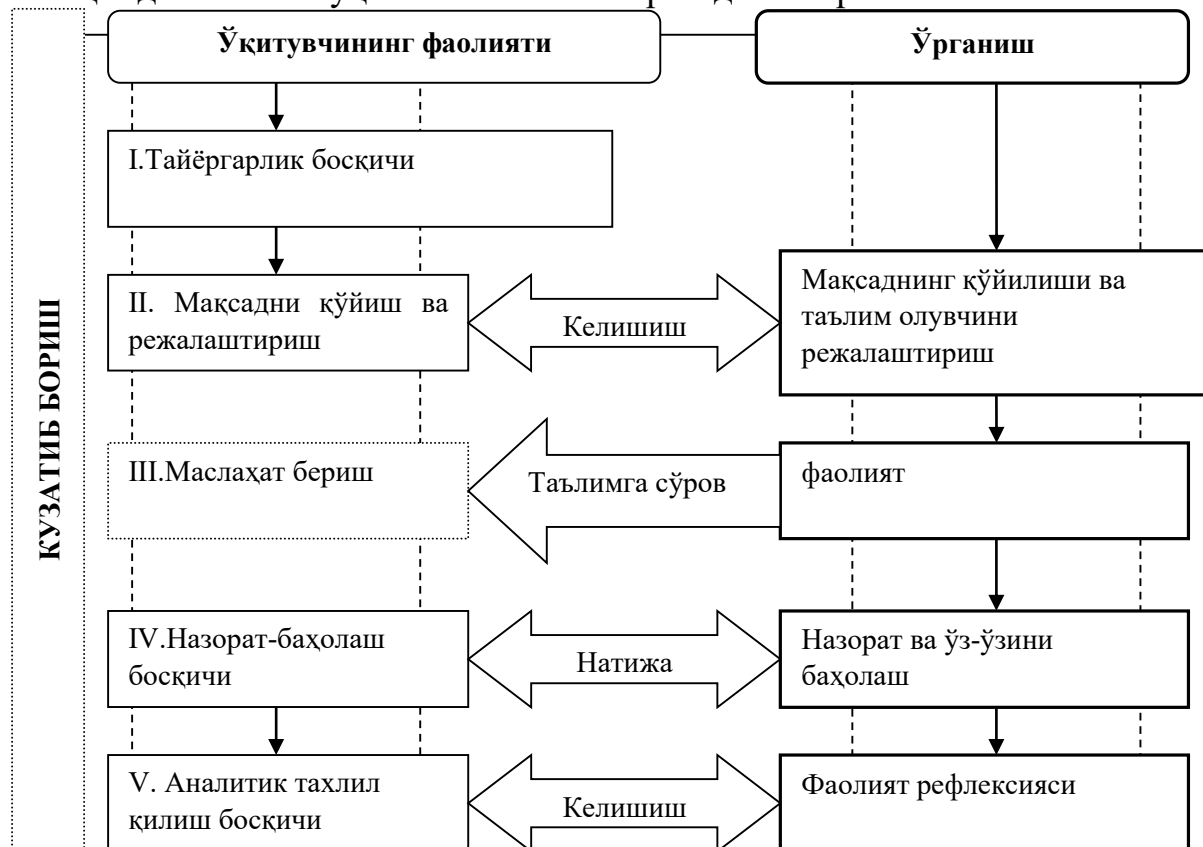
Аннотация

Мақолада мактаб таълимини ташкил қилишда ўқитиш ва ўргатишнинг ўзаро боғлиқлиги масаласи тадқиқ этилган. Ўқувчиларнинг мустақил ишини ташкил этиш ва олиб борилиши босқичлари асосланган. Ўқувчиларнинг мустақил ишларини ташкил қилишнинг асосий шартлари келтирилган.

Калим сўзлар: ўқитиш, ўргатиш, мустақил иш, маслаҳат, назорат, баҳолаш, натижа, таҳлил, рефлексив, лойиҳа, тадқиқот, топшириқ.

Янги таҳрирдаги Конституциямизнинг биринчи моддасида Ўзбекистон ижтимоий давлат экани белгилаб қўйилган бўлиб, бу борадаги энг катта соҳалардан бири таълимдир. Таълим сифатини оширишда мактаб таълимини ташкил қилишда ўқитиш ва ўргатишнинг ўзаро боғлиқлигини таъминлаш, ўқувчиларнинг бўш вақтларини мазмунли ташкил этишнинг ўрни катта.

Ўқитувчининг асосий вазифаси ўқувчиларнинг ўқув фаолиятини ташкил этиш ҳамда таълим муҳитини шакллантиришдан иборат.

1-Расм. Ўқувчиларнинг мустақил фаолиятини ташкил қилишда ўқитиш ва ўргатишнинг ўзаро боғлиқлиги

Ўқитиш фаолияти ва ўқувчининг ўзаро боғлиқлик фаолияти, қуйидаги расмда келтирилганидек, ўқитувчи томонидан ўқувчининг фаолиятини кузатиб боришини тақазо қилади(1-расм).

Мазкур чизма ўқувчиларнинг мустақил ишини ташкил этиш ва олиб борилиши босқичларини ўзида акс эттиради.

Жумладан, тайёргарлик босқичи ўқитувчи томонидан қуйидагиларни ўз ичига олади:

1-қадам. Янги бўлимлар киритиш ҳисобига, ўқув дастурларига ўзгартиришлар киритиш: мустақил иш мавзулари, мустақил ишни назорат қилиш, мустақил иш учун топшириқлар намуналари.

2-қадам. Ўқувчиларнинг умумий ва касбий кўникмаларини ривожлантиришнинг асосий мақсадларига мос келадиган, ўқув ишлари турларини ажратиб олиш.

3-қадам. Мустақил иш учун топшириқларни ишлаб чиқиш.

4-қадам. Мустақил ишни бажариш давомида таълим олувчилар тўплаши лозим бўлган балларнинг йиғиндиси ва соатлар миқдорини ҳисоблаб чиқиш.

5-қадам. Ўқувчиларга танлаш имконини бериш учун ўқитишнинг шакли, усуллари ва воситалари кўрсатилган технологик картани ишлаб чиқиш.

6-қадам. Фан бўйича ўқув услубий мажмуани ишлаб чиқиш ва таълим муҳитини лойиҳалаштириш.

Мақсадни қўйиш ва режалаштириш босқичи ўқитувчи ва ўқувчиларнинг режаларини мувофиқлаштириб олиш бўйича ишларни амалга оширишни ўз ичига олади. Ўқитувчи ўз фаолиятини режалаштириш мақсадида ўқувчиларга фан бўйича мустақил ишнинг технологик харитасини беради. Ўқувчи ўқув ишларининг турларини танлайди, фанга нисбатан қўйиладиган талаблар билан, жумладан мустақил ишни бажаришга нисбатан қўйиладиган талаблар билан танишади.

Маслаҳат бериш босқичи ўқувчиларнинг мустақил ишининг боришини кузатишда жуда муҳим ҳисобланади. Бунда ўқитувчи маслаҳатчи, эксперт, тьютор ва модератор вазифасини бажаради. Айнан, мана шу босқичда ўқувчини педагогик қўллаб-қувватлаш ишлари амалга оширилади. Тажриба шуни кўрсатадики, маслаҳат бериш ўқувчининг инфорацион, технологик , психологик ва бошқа тушунчалари бўйича сўровлари асосида бўлиши керак.

Кўпинча, ўқитувчи эксперт сифатида ёки лойиҳалаш бўйича маслаҳат беради. Аммо, ҳар доим ҳам маслаҳат кутилган натижани беравермайди, бунда ўқитувчи томонидан ҳал этилиши лозим бўлган махсус муаммолар ва ўқитувчи бажарадиган айрим функциялари ҳам талаб қилинади. Айрим ўқувчиларга ёрдам керак бўлади, бу эса ўқитувчидан тьюторлик функциясини бажаришини талаб қилади, айрим ўқувчилар эса ўз фаолиятини, гуруҳда ишлаш фаолиятини ташкил этиш кўникмаларига эга бўлмайдилар, бундай ҳолатларда ўқитувчи модераторлик функциясини бажаради[1].

Назорат-баҳолаш босқичи, ўз ичига нафақат ўқитувчи томонидан ўқувчиларнинг ўқув фаолиятини баҳолашни, балки ўзаро баҳолаш ва ўқувчининг ўзи томонидан баҳолашни ҳам ўз ичига олади. Ўқувчилар фаолиятини баҳолаш турли миқёсда ўтказилиши мумкин: технологик харита асосида топшириқларнинг бажарилишини комплекс баҳолаш, рефлексив кундалик юритиш, лойиҳа ва тадқиқот ишларини ҳимоя қилиш ва ҳ.к.

Назорат-баҳолаш босқичи рефлексив босқич билан ҳам бирга келиб қолиши мумкин. Ўқитувчи шуни ёдидан чиқармаслиги лозим-ки, ҳар қандай турдаги мустақил ишни бажариш, таълим олувчилар томонидан куйидаги босқичларни босиб ўтишларини талаб қилади:

1-қадам. Мустақил ишнинг мақсадини аниқлаб олиш.

2-қадам. Англаш лозим бўлган (муаммоли ёки амалий) вазифани аниқлаштириб олиш.

3-қадам. Қўйилган ёки танланган вазифани бажариш бўйича мустақил ишни бажаришга тайёрлик даражасига ўқувчининг ўзи томонидан баҳо бериш.

4-қадам. Масалани ечишга имкон берадиган (уни ечиш йўллари ва воситаларини танлаш) фаолиятнинг адекват усуллари танлаш.

5-қадам. Муаммони ечиш бўйича мустақил ишни режалаштириш (мустақил равишда ёки ўқитувчи ёрдамида).

6-қадам. Мустақил ишни бажариш дастурини амалга ошириш.

7-қадам. Мустақил ишнинг бажарилганлиги бўйича ўз-ўзини назорат қилиш, эришилган натижаларни баҳолаш.

8-қадам. Шахсий ўқув фаолияти рефлексияси.

Мазкур босқичларнинг ҳар бирида фаолият рефлексияси зарур, бу эса ўқувчиларнинг ҳар томонлама билишини ривожлантиради ва уларни ўқитиш субъекти ўрнига қўяди.

Тахлил қилиш босқичи, ўқувчи ва ўқитувчи тизимли рефлексия фаолиятини олиб боришганида, яқунловчи босқич ҳисобланади. Ўқувчи қуйидаги саволларга жавоб берар экан, рефлексияни амалга оширади:

1. Ўқув фаолиятини амалга оширишда нима олинди ва нимага эришиб бўлмади. Нима учун, нима ҳалақит қилди?

2. Қандай умумий ва касбий кўникмаларни ривожлантиришга эришилди? Менинг лаёқатсизлигим нималарда кўринади? Буни тузатиш мумкинми?

3. Мазкур фанга қандай ўқув ва шахсий муваффақиятлар қўшилган?

4. Ўз салоҳиятини мустақил ошириш бўйича яна нималар қилиш зарур? Ўзининг шахсий ва касбий даражасини қандай қилиб ошириш мумкин? Мустақил таълим бўйича қандай фаолият турлари мазкур фан бўйича менинг шахсий ва касбий даражамни оширишга имкон беради?

Ўқитувчи олинган натижаларни тахлил қилади, хулосалар чиқаради, ўқув топшириқларига тузатишлар киритади, ўқувчининг касбий кўникмаларини оширишга нима қаратилмаган бўлса, олиб ташлайди.

Шундай қилиб, ўқитувчи ўз ичига қуйидаги йўналишларни қамраб олувчи, ўқувчиларнинг мустақил ишини кузатишга киришади:

зарурий ресурсларни ўзига қамрав олувчи таълим муҳитини режалаштириш, тузиб чиқиш;

ўқувчиларнинг мустақил иш режаларини келишиш, тасдиқлаш (топшириқларнинг турлари ва мавзулари, натижаларни тақдим этиш муддатлари, топшириқларни бажариш мезонлари, технологик харитани ишлаб чиқиш);

ўқувчиларнинг таълим бўйича сўровларига маслаҳатлар бериш;

ўқувчиларнинг мустақил ишини баҳолаш ва рефлексиялаш учун педагогик шарт-шароитларни яратиш;

ўқувчиларнинг мустақил ишини шахсий педагогик қўллаб-қувватлашни амалга ошириш.

Фикримизча, мазкур ҳолат бўйича маълумотлар асосида ўқувчиларнинг мустақил ишини ташкил этишни модель кўринишида тавсифлаш мумкин.

Маълумки, таълим жараёнига мазкур моделнинг жорий этилиши ўқитувчиларга ўқувчининг фаолиятини янада тизимлироқ ташкил этиш имконини беради, ўқувчини эса касбий кўникмаларни ҳосил қилишга ва узлуксиз таълимга ундайди[2].

Фикримизча, ўқувчиларнинг мустақил ишларини ташкил қилишда қуйидаги шартларга риоя қилиниши керак:

ўқувчи томонидан шахсий-йўналтирилган таълим жараёнини амалга ошириш, шунингдек шахсий ҳаракатланиш йўналишларини танлаш имкониятининг мавжуд бўлиши;

ўқувчиларнинг мустақил ишларини баҳолашнинг жамғарма тизимини ўз ичига олувчи кредит-синов тизимидан фойланиш;

ўқувчиларнинг ўқув ва шахсий муваффақиятларини баҳолашни тизимли ташкил этиш;

технологиянинг зарурий босқичи сифатида ўқувчиларнинг мустақил ишини қўйиш ва ҳамкорликда режалаштириш;

ўқувчиларнинг мустақил ишининг ахборот-услубий таъминоти.

Ўқувчиларнинг мустақил ишини қўйидаги шаклларда ташкил этиш мумкин:

ўқувчиларнинг мустақил ишига ажратилган соатларга асосланиб, уларнинг мустақил иши шахсий режаларини келишиб олиш;

режани ишлаб чиқишда ёки топшириқ дастурини бажаришда ёрдам кўрсатиш бўйича маслаҳатлар (шахсий ёки гуруҳли) бериш;

топшириқнинг мазмуни ва уни бажариш бўйича йўриқнома бериш;

топшириқ бажарилиши боришининг оралиқ назорати ўтказиш;

таълим жараёнида ўқувчини кузатиб борилиши (топшириқни ўқитувчи ёрдамида бажариш);

уйга берилган топшириқларни бажариш, жумладан, маъруза ва амалий машғулотларга тайёргарлик кўриш;

топшириқни бажарилиш натижаларини баҳолаш (синф соатлари чегарасида).

Ўқитувчи мустақил ишнинг мазмунини аниқлайди, тегишли ўқув-услубий таъминотни яратади, ўқувчиларни бажарилган топшириқлар рефлексиясига киритади, топшириқларнинг бажарилиш натижаларини баҳолайди.

Фикримизча, ўқувчиларнинг мустақил иши ўқитувчининг тақвимий режасида ўз аксини топган бўлиши, ҳамда мавзулар бўйича тақвимий режада ўқитувчи томонидан ўқув дастуридаги ўқувчи мустақил ўзлаштириши лозим бўлган мавзулар, топшириқларнинг турлари, топшириқларни бажариш муддатлари ҳамда мустақил ишни баҳолаш мезонлари акс эттирилиши керак.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ergashev B, Ismailova Z, D. Khimmataliev, M. Khashimova, M. Baybaeva. Integrative approach to designing the content of secondary specialized vocational education // Revista de Ciencias Humanas y Sociales ISSN 1012-1587/ISSNe: 2477-9385. Orción, Año 36, Regular No.91 (2020): Pp. 25-41

2. Шуткина Ж.А. Организационно-педагогические условия формирования конкурентоспособности выпускников негосударственного вуза: Автореф. дис. к. пед. Наук. – Нижний Новгород, 2008. – 22 С.